

तत्फलश्रुतिः ।

“पठतां श्रद्धया तच्चैव भगवद्भक्तिवर्द्धनम् ।
काश्चनं गरुडं कृत्वा तिलधेनुसमाचितम् ॥
लिखितैश्च यो दद्याच्चैत्रां विप्राय भक्तितः ।
स लभेद्देवाय धाम देवर्षिगणवन्दितः ॥
यो वासुक्रमणीमेतां श्रद्धया तपि पठत्यपि ।
सोऽपि भक्तिं लभेद्दिव्यौ संसारोच्छेदकारि-
णीम् ॥” * ॥

इति श्रीनारदीयपुराणे पूर्वभागे दृष्टदुपाख्याने
चतुर्थपादे १०३ अध्यायः ॥ १२ ॥

चयोदशं स्कन्दपुराणम् ।

श्रीब्रह्मोवाच ।

“श्रद्धां वक्ष्ये मरीचैः । च पुराणं स्कन्दसंज्ञितम् ।
यस्मिन् प्रतिपदं साक्षात्माहादेवो व्यवस्थितः ॥
पुराणे शतकोटौ तु यन्मूर्तेर्वर्णितं मया ।
ललितस्यार्थात्तस्य सारो व्यासेन कीर्तितः ॥
स्कन्दायस्तत्र खण्डाः सप्तैव परिकल्पिताः ।
एकाग्रोत्तिष्ठसहस्रं स्कन्दं सर्वार्थकृतनमः ॥
यः श्रद्धयाति पठेद्वापि स तु साक्षाच्छिवः स्थितः ।
यच्च माहेश्वरा धर्माः यन्मुखेन प्रकाशिताः ॥
कल्पे तत्पुरुषे वृत्ताः सर्वसिद्धिविधायकाः ॥”
तत्र प्रथमे माहेश्वरखण्डे ।

“तस्य माहेश्वरश्चाद्यः खण्डः पापप्रणाशनः ॥
किञ्चिन्नूनाकसाहसो बहुपुण्यो दृष्टकथः ।
सुचरित्रशतैर्युक्तः स्कन्दमाहात्म्यसूचकः ॥
यच्च केदारमाहात्म्यं पुराणोपक्रमः पुरा ।
दक्षयज्ञकथा पञ्चाश्विनिष्ठाचर्चने फलम् ॥
समुद्रमथनाख्यानं देवैश्च कथितं ततः ।
पार्वत्याः सप्तपाख्यानं विवाहस्तदनन्तरम् ॥
कुमारोत्पत्तिकथनं ततस्तारकासङ्गरः ।
ततः पशुपताख्यानं चण्डाख्यानसमाचितम् ॥
दूतप्रवर्तनाख्यानं नारदेन समागमः ।
ततः कुमारमाहात्म्यं पञ्चतीर्थकथानकम् ॥
धर्मवर्मवृषाख्यानं नदीसागरकीर्तनम् ।
इन्द्रदुम्नकथा वज्रान्नाडीजङ्गकथाचिता ॥
प्रादुर्भावस्ततो मन्त्राः कथा दमनकस्य च ।
महीसागरसंयोगः कुमारेशकथा ततः ॥
ततस्तारकयुद्धञ्च नानाख्यानसमाचितम् ।
वधश्च तारकस्याय पञ्चलिङ्गनिवेशनम् ॥
द्वीपाख्यानं ततः पुण्यं कर्तृलोकव्यवस्थितः ।
ब्रह्माण्डस्थितिमानश्च वर्केशकथानकम् ॥
महाकालसमुद्भूतिः कथा चास्य महाद्भुता ।
वासुदेवस्य माहात्म्यं कीर्तितीर्थं ततः परम् ॥
नानातीर्थसमाख्यानं गुप्तक्षेत्रे प्रकीर्तितम् ।
पाण्डवानां कथा पुण्या महाविद्याप्रसाधनम् ॥
तीर्थयात्रासमाप्तिश्च कौमारमिदमद्भुतम् ।
अरुणाचलमाहात्म्यं सनकस्रजसंकथा ॥
गौरीतपःसमाख्यानं तत्तत्तीर्थनिरूपणम् ।
महिषासुरनाख्यानं वधश्चास्य महाद्भुतः ॥
श्रीणाचले शिवास्थानं निबद्धा परिकीर्तितम् ।
इत्येष कथितः स्कन्दे खण्डो माहेश्वरोद्द-
भुतः ॥”

द्वितीये वैष्णवखण्डे ।

“द्वितीयो वैष्णवः खण्डस्तस्याख्यानां मे श्रद्धा ।
प्रथमं भूमिवाराहं समाख्यानं प्रकीर्तितम् ॥
यच्च वीचककुपस्य माहात्म्यं पापनाशनम् ।
कमलायाः कथा पुण्या श्रीनिवासस्थितस्ततः ॥
कुलालाख्यानकं चात्र सुवर्णसुखरीकथा ।
नानाख्यानसमायुक्ता भारद्वाजकथाद्भुता ॥
मतङ्गाञ्जनसंवादः कीर्तितः पापनाशनः ।
पुरुषोत्तममाहात्म्यं कीर्तितं चोत्कले ततः ॥
मार्कण्डेयसमाख्यानमम्बरीषस्य भूपतेः ।
इन्द्रदुम्नस्य चाख्यानं विद्यापतिकथा शुभा ॥
जैमिनेः सप्तपाख्यानं नारदस्यापि वाङ्मयम् ।
नीलकण्ठसमाख्यानं नारसिंहोपवर्णनम् ॥
अश्वमेधकथा राज्ञो ब्रह्मलोकगतस्तथा ।
रथयात्राविधिः पञ्चाञ्जलमन्त्रानविधिस्तथा ॥
दक्षिणाश्रुत्तुपाख्यानं गुण्डिकाख्यानकं ततः ।
रथरक्षाविधानञ्च श्रयणोत्सवकीर्तनम् ॥
श्वेतोपाख्यानमचोक्तं बहुतुत्सवनिरूपणम् ।
दोलीतुसवो भगवतो व्रतं सांवत्सराभिधम् ॥
पूजा च कामिभिर्विष्णोरुद्दालकनियोगकः ।
मोक्षसाधनमचोक्तं नानायोगिनिरूपणम् ॥
दशावतारकथनं ज्ञानादिपरिकीर्तनम् ।
ततो बदरिकायाश्च माहात्म्यं पापनाशनम् ॥
अमराद्वितीयमाहात्म्यं वैनेतेयशिलाभवनम् ।
कारणं भगवद्वासे तीर्थं कापालमोचनम् ॥
पञ्चधाराभिधं तीर्थं मेरुसंस्थापनं तथा ।
ततः कार्तिकमाहात्म्यं माहात्म्यं मदनालसम् ॥
धूम्रकोशसमाख्यानं दिनकृत्यानि कार्तिके ।
पञ्चभोगव्रताख्यानं कीर्तितं भुक्तिमुक्तिदम् ॥
तद्भक्तस्य च माहात्म्यं विधानं ज्ञानं तथा ।
पुष्पादिकीर्तनं चात्र मालाधारणपुण्यकम् ॥
पञ्चान्तज्ञानपुण्यं घण्टानादादिर्जनं फलम् ।
नानापुण्याचर्चनं तुलसीदलजं फलम् ॥
नैवेद्यस्य च माहात्म्यं हरिवासरकीर्तनम् ।
अखण्डेकादशीपुण्यं तथा जागरणस्य च ॥
मत्स्योत्सवविधानञ्च नाममाहात्म्यकीर्तनम् ।
ध्यानादिपुण्यकथनं माहात्म्यं मथुराभवनम् ॥
मथुरातीर्थमाहात्म्यं पृथगुक्तं ततः परम् ।
वनानां द्वादशानाश्च माहात्म्यं कीर्तितं ततः ॥
श्रीमद्भागवतस्यात्र माहात्म्यं कीर्तितं परम् ।
वज्रशाखिल्यसंवादं अन्तर्लोलाप्रकाशकम् ॥
ततो माघस्य माहात्म्यं ज्ञानदानजपोद्भवम् ।
नानाख्यानसमायुक्तं दशाध्याये निरूपितम् ॥
ततो वैशाखमाहात्म्ये श्रद्धादानादिर्जनं फलम् ।
जलदानादिविधयः कामाख्यानमतः परम् ॥
श्रुतदेवस्य चरितं व्याधोपाख्यानमद्भुतम् ।
तथाचयद्वतीयादेर्विशेषात् पुण्यकीर्तनम् ॥
ततस्त्रयोध्यामाहात्म्ये चक्रब्रह्माकृतीर्थके ।
ऋणपापविमोक्षाख्ये तथाधारसहस्रकम् ॥
खर्गद्वारं चन्द्रहरिधर्मैर्हृत्युपवर्णनम् ।
खर्गदृष्टेरुपाख्यानं तिलोदा सरयूयुतिः ॥
सीताकुण्डं गुप्तहरिः सरयूर्ध्वैराचयः ।

गोप्रचारश्च दग्धोदं गुरुकुण्डादिपञ्चकम् ॥

घोषार्कादीनि तीर्थानि चयोदश ततः परम् ।
गयाकूपस्य माहात्म्यं सर्वार्थविनिवर्तकम् ॥
माखण्डाश्रमपूर्वार्थि तीर्थानि तदनन्तरम् ।
अजितादिमानसाद्वितीर्थानि गदितानि च ॥
इत्येष वैष्णवः खण्डो द्वितीयः परिकीर्तितः ॥”
तृतीये ब्रह्मखण्डे ।
“अतः परं ब्रह्मखण्डं मरीचैः । श्रद्धां पुण्यदम् ।
यच्च वे सेतुमाहात्म्यं फलं ज्ञानेच्छयाद्भवं ॥
गालवस्य तपश्चर्या राजसमाख्यानकं ततः ।
चक्रतीर्थादिमाहात्म्यं देवीपतनसंयुतम् ॥
वेतालतीर्थमहिमा पापनाशादिकीर्तनम् ।
मङ्गलादिकमाहात्म्यं ब्रह्मकुण्डादिवर्णनम् ॥
हनुमत्कुण्डमहिमागम्यतीर्थभवं फलम् ॥
रामतीर्थादिकथनं लक्ष्मीतीर्थनिरूपणम् ।
शङ्काद्वितीर्थमहिमा तथा साध्यान्तदादिजः ॥
धनुष्कोत्यादिमाहात्म्यं चौरकुण्डादिर्जनं तथा ।
गायत्र्यादिकतीर्थानां माहात्म्यं चात्र कीर्ति-
तम् ॥

रामनाथस्य महिमा तत्त्वज्ञानोपदेशनम् ।
यात्राविधानकथनं सेतौ सुक्तिप्रदं वृणाम् ॥
धर्मारण्यस्य माहात्म्यं ततः परसुदीरितम् ।
स्याणुः स्कन्दाय भगवान् यच्च तत्त्वमुपादिशत् ॥
धर्मारण्यसुसंभूतिस्तत्पुण्यपरिकीर्तनम् ।
कर्मसिद्धेः समाख्यानं ऋषिवंशनिरूपणम् ॥
असरातीर्थसुखानां माहात्म्यं यच्च कीर्ति-
तम् ।

वर्णानामाश्रमानाश्च धर्मतत्त्वनिरूपणम् ॥
देवस्थानविभागश्च वज्रलोककथा शुभा ।
छन्ना नन्दा तथा श्रान्ता श्रीमाता च मतङ्गिनी ॥
पुण्यदात्रः समाख्याता यच्च देवः समास्थिताः ।
इन्द्रेश्वरादिमाहात्म्यं द्वारकादिनिरूपणम् ॥
लोहासुरसमाख्यानं गङ्गाकूपनिरूपणम् ।
श्रीरामचरितश्चैव सखमन्दिरवर्णनम् ॥
जीर्णोद्धारस्य कथनं शासनप्रतिपादनम् ।
जातिभेदप्रकथनं स्मृतिधर्मनिरूपणम् ॥
ततस्तु वैष्णवा धर्मा नानाख्यानैरुदीरिताः ।
चातुर्मास्ये ततः पुण्ये सर्वधर्मनिरूपणम् ॥
दानप्रशंसा तत्पञ्चादृतस्य महिमा ततः ।
तपसश्चैव पूजायाः सच्छिद्रकथनं ततः ॥
प्रकृतीनां भिदाख्यानं शालग्रामनिरूपणम् ।
तारकस्य वधोपायो चत्राचर्चा महिमा तथा ॥
विष्णोः प्रापञ्च वृत्तं पार्वत्यनुनयस्ततः ।
हरस्य ताखवं वृत्तं रामनामनिरूपणम् ॥
हरस्य लिङ्गपतनं कथायै जवनस्य च ।
पार्वतीजन्मचरितं तारकाचरितं पुनः ।
प्रणवैश्वकथनं तारकाचरितं पुनः ।
दक्षयज्ञसमाप्तिश्च द्वादशाक्षररूपणम् ॥
ज्ञानयोगसमाख्यानं महिमा द्वादशार्थजः ।
श्रवणादिकपुण्यञ्च कीर्तितं शर्मदं वृणाम् ॥”
तृतीये ब्रह्मखण्डस्योत्तरभागे ।
“ततो ब्रह्मोत्तरे भागे शिवस्य महिमाद्भुतः ।